

De ouders van Ernst Jansz trouwden twee keer. Waarom? Hun liefdeslied was sterker dan de geschiedenis.

door Heman Veenhof

Dit is mijn laatste boek, schrijft Ernst Jansz. Maar, gekieteld door interviewer Coen Verbraak, zegt ie: 'Tot nu toe.' Het verhaal over zijn ouders is in ieder geval bezongen en verwoord. Jopie en Rudi wonnen hun oorlog.

Neerkant

Jopie Becht en Rudi Jansz waren Ernst' ouders. Zijn zus Ati zit ook in de zaal, als hij in het Beauforthuis in Austerlitz Een liefdeslied uitvoert, een cyclus over het leven van zijn vader en moeder, die in een notendop ook de Tweede Wereldoorlog en het Indische verhaal beschrijft.

Net voor Kerst 1937 werd Jopie gevraagd me te gaan naar Heck's, een danszaal annex restaurant aan het Rembrandtplein. Ze vond de jongen maar zozo, maar wie weet waren er daar leukere exemplaren. Haar gastheer kon niet walsen en opeens stond die Indische jongen voor haar, die ze al van haar ooghoek had zien zitten.

Of hij deze dans van haar mocht. Ja, graag, natuurlijk, voor de rest van ons leven.... 'Het kon niet anders', zegt Ernst Jansz, niet eens ironisch. 'Anders zou ik nu geen lied over hun liefde kunnen zingen.'

Jansz kon zijn moeder Jopie in 1985 nog uitgebreid interviewen; met de honderden brieven had hij het materiaal voor een persoonlijke documentaire, die de lezer regelmatig naar de strot grijpt.

Magistraal verhaal

Het 'magistrale liefdesverhaal' is te horen op een cd met zestien nieuwe liedjes en te lezen in een boek met ontroerende brieven en de door elkaar heen dansende levensstijl van drie prachtige mensen.

Dat is de vader, als Indo te westers voor zijn moederland en te oosters voor zijn nieuwe vaderland; die zijn idealen maatschappelijk in rook ziet opgaan, maar zich vastklampt aan gezin en morele hoogstaandheid, totdat het virus van oorlog, cel en kamp hem velt.

Dat is de moeder, intelligente schoonheid uit arm Amsterdam, die helpt en verzorgt, maar ook haar eigen weg gaat en een hardere huid ontwikkelt.

Dat is de zoon, Ernst, die niet pubert, maar een op hem leunende vader te zwaar vindt, de gebaande paden afwijst, maar muzikale tradities omarmt; die beroemd wordt met Doe Maar en daarna als archivaris van zijn eigen leven zes boeken schrijft.

Onsuccesvol zendeling

Maar het verhaal begint eerder. De familie Becht, de moederskant van Ernst, was straatarm; vader liep weg, moeder en kinderen leefden van de bedeling. Dat betekende herkenbare kleren en schoenen, beschamende eenheidsworst en nagewezen worden. Voor een slimme en trotse meid als Jopie onverdraaglijk. Ze wilde vooruit, maar wel op inhoud en eigen kracht.

Dat deelde ze met Rudi Jansz, die na de HBS op Java in 1933 naar Nederland kwam om te studeren. Zijn betovergrootvader Pieter Jansz was een eeuw daarvoor naar Nederlands-Indië geëmigreerd, met de zending als roeping. Dat viel tegen. Na jaren prediken en hulpbetoon waren welgeteld vier zieltjes gewonnen. Zijn inzet voor een christelijke school werd afgewezen door de resident; 'waarom de Javanen, die al gelukkig zijn', opzadelen met catechetisch zondebesef uit Nederland?

Zijn zoon Paulus Jansz had een ander ideaal: volksverheffing door de vrije pers. Maar zijn verhalen en opinies werden tegengewerkt door alle bestuurders, inlands en Hollands. Hij stierf als 26-jarige, vrouw en kinderen bleven in armoede achter.

Zijn zoon Anton Jansz, Ernst' opa, conformeert zich, bekleedde nette functies en kreeg met zijn vrouw Jeanne veel kinderen, waaronder Rudi, in 1914.

Liefde op vloeipapier

Jopie en Rudi trouwen op 18 december 1940. Korporaal Jansz en zijn luchtafweerbattery hebben 35 Duitse vliegtuigen neergehaald en maanden in krijgsgevangenschap doorgebracht. Jopie en hij gaan in het verzet; blaadjes verspreiden, deelnemen aan knok- en hulpploegen, in steeds meer netwerken. Dat gaat fout, door verraad. Jopie bivakkeert weken in het 'Oranjehotel' in Scheveningen, Rudi is een grotere vis, wordt verhoord en tot pulp geslagen, gaat vanaf de Weteringschans naar kamp Amersfoort.

Dat is een hel. Hij neemt zijn toevlucht tot een voorheen sluimerend christelijk geloof.

Dat blijkt uit zijn brieven; Jopie en hij schrijven elkaar ruim tweehonderd keer, op van alles, van wasmand-vignetten tot aan vloeipapier. 'Mocht er wat gebeuren; ga met God. Ik ben met liefde in mijn hart voor jou, God en mijn land gegaan.'

In oktober 1944 schrijft Rudi een lang gebed, opgehangen aan de strijd die Mahatma Gandhi in India voert en de bijbeltekst 2 Timoteüs 4:7: 'De goede strijd gestreden, de loop volbracht, het geloof behouden.'

Dankbaar verwonderd

Ernst: 'Er was een correlatie tussen mijn vaders hang naar de bijbel, het geloof en de enorme kracht die hij daaruit putte in de dodencel, maar ik kan me niet herinneren dat dat nog een rol speelde tijdens zijn concentratiekampsyndroom na de oorlog. Ik heb hem nooit zien of horen bidden. Ik denk dat hij nog wel geloofde, maar op een eigen manier; hij had daar verhitte discussies over met zijn vader Anton.

Ik was als kind de enige aan tafel die bad: "God, dank u wel voor alles." Ik zeg die zin nog dikwijls. Ik ben ook werkelijk dankbaar voor allerlei zaken. Die God is niet meer de man van vroeger, maar meer een woord voor wat dan ook verantwoordelijk is voor al die wonderen op deze wereld waar ik van mag genieten.

Mijn moeder vond het allemaal best, maar moest niets van religies hebben. Mijn zus treedt wat dat betreft geruisloos in haar voetstappen, althans ik heb haar nog nooit over een god horen praten.'

Gemengde gevoelens

Ernst Jansz moet er gemengde gevoelens over hebben, de brieven van zijn moeder en vooral zijn vader. Enerzijds leest hij ze met ontroering, in de tuin van zijn boerderij op de grens van Brabant en Limburg, 'gezeten op een bankje onder een Jezusbeeld.' Anderzijds is er die haarscherp in vieren gevouwen brief van zijn vader, die zus Ati een klein jaar na diens dood in zijn bijbel vond. De vader verwijt de zoon hem in de steek te hebben gelaten, weer was de eenzaamheid zijn onverdraaglijke lot. 'Maar ik wilde hem juist niet verlaten. Hij was mijn held. Ik was alleen zestien, zeventien; dan gaat de wereld, met heel andere dingen voor je open.'

In het boek houdt Ernst Jansz zich zorgvuldig uit beeld. Hij schrijft bindteksten tussen de brieven van zijn ouders, hun dialogen en de verhalen van zijn moeder.

In de zestien liedjes komt hij zelf aan het woord; alle aspecten van de liefdesgeschiedenis van zijn ouders krijgen hun plaats. Maar het houdt ook iets lichtvoetigs, met mooie koortjes en heerlijke baslijntjes in bijvoorbeeld 'Er is een lied geschreven.' En de liefde overwint die geschiedenis. De oorlog en de bloedige wording van Indonesië verwonden de relatie tussen Jopie en Rudi wel, maar het eindigt hand in hand, de ondergaande zon tegemoet.

Twee keer trouwen

Na de oorlog is het wennen. Beiden hebben ze een ander. Rudi leert Riekje Polak kennen, wier man in de Duitse kampen stierf. Zij heeft twee zoontjes, Peter en Wouter. Jopie ziet haar Javaanse prins Saleh naar Indië vertrekken; zijn vliegtuig raakt vermist. Hij is wel de vader van Ati.

Schuchter komen Jopie en Rudi weer bij elkaar. Ze trouwen opnieuw, op 5 maart 1947. Daarna is de band onverbreeklijk.

Ernst komt in 1948 ter wereld. Riekje heeft daarvoor de hand aan zichzelf geslagen en vader Rudi wil iedereen in huis nemen. De jongetjes van Riekje komen echter bij haar zus Miep terecht. 'Peter vertrok op jonge leeftijd naar Israël om daar in een kibboets te leven. Hij woont nu weer geruime tijd in Nederland. Wouter werd cameraman bij de NOS. Hij woont nu in Frankrijk.'

Rudi Jansz krijgt geen voet aan de grond in zijn strijd voor de Indo, maar geniet vanwege zijn revolutionaire retoriek warme belangstelling van de geheime dienst in Nederland. Zijn baan bij De Nederlandsche Bank verloopt in een oorlogssyndroom dat hem letterlijk achter de kast jaagt, voordat hij in 1965 aan kanker overlijdt.

Moeder Jopie wordt stokoud. Maar in de frisse liedjes van Jansz blijft ze altijd die mooie meid van twintig.

Een liefdeslied

Ernst Jansz. Uitgeverij . In de Knipscheer, Haarlem 2024. 256 blz. + 32 fotopagina's / cd Concerto Records. € 28,50

Bron: *Nederlands Dagblad*, weekendbijlage *Gullivers Reizen*, november 2024